

JOGI KULTÚRTÖRTÉNETI, JOGI NÉPRAJZI KISKÖNYVTÁR 1.

Tárkány Szücs Ernő
Jogi Kultúrtörténeti és Jogi Néprajzi
Kutatócsoport

www.jogineprajz.hu

Tanulmányok
Tárkány Szücs Ernő
születésének
90.
évfordulója tiszteletére

Szerkesztette: Nagy Janka Teodóra

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM
ILLYÉS GYULA KAR

SZEKSZÁRD
2014

Tanulmányok
Tárkány Szücs Ernő
születésének
90.
évfordulója tiszteletére

JOGI KULTÚRTÖRTÉNETI, JOGI NÉPRAJZI KISKÖNYVTÁR 1.
Sorozatszerkesztő: Nagy Janka Teodóra

Tanulmányok
Tárkány Szücs Ernő
születésének
90.
évfordulója tiszteletére

Szerkesztette:
Nagy Janka Teodóra

PTE IGYK
PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM
ILLYÉS GYULA KAR
HUNGARY - SZEKSZÁRD

SZEKSZÁRD
2014

Tárkány Szücs Ernő Emléknep és Konferencia
Szekszárd, 2011. október 5.

ISSN 2064-888X
ISBN 978-963-7305-67-2

© Szerzők 2014
© Szerkesztő 2014

*A jogtörténeti kutatások új forrásai: jogi kultúrtörténeti, jogi néprajzi digitális
adattár K 109191 számú OTKA kutatás támogatásával készült*

Kiadja: Pécsi Tudományegyetem Illyés Gyula Kar
Felelős kiadó: Dr. Horváth Béla dékán

Fedélterv: Sárközi Gabriella
Technikai előkészítő munkák: Hammer Zsolt, Szabó Ernő

Nyomda: Szent László TISZK Nyomdája
Vezető: Vida Lajos

TÁRKÁNY SZÜCS ERNŐ
(Hódmezővásárhely, 1921. október 13. – Budapest, 1984. július 10.)

Tartalomjegyzék

A Jogi Kultúrtörténeti és Jogi Néprajzi Kiskönyvtár sorozat indulása elé	13
Foreword.....	17
<i>Tárkány Szücs Attila: Három egyperces Tárkány Szücs Ernőről</i>	<i>19</i>
TÁRKÁNY SZÜCS ERNŐ MUNKÁSSÁGA A TUDOMÁNYTÖRTÉNETBEN	23
<i>Mezey Barna: Tárkány Szücs Ernő jogtörténete.....</i>	<i>25</i>
<i>Bognár Szabina: Tárkány Szücs Ernő jogi néprajzi kutatásai és a nemzetközi néprajztudomány</i>	<i>37</i>
<i>Nagy Janka Teodóra: A „híd-szerep” értelmezési lehetőségei Tárkány Szücs Ernő életművében.....</i>	<i>45</i>
<i>Kajtár István: A jogi kultúrtörténet a Pécsi Műhelyben.....</i>	<i>57</i>
TÁRKÁNY SZÜCS ERNŐ JOGI NÉPRAJZI SZINTÉZISÉNEK (Magyar jogi népszokások) MEGJELENÉSE A HAZAI KUTATÁSOKBAN	65
<i>Bánkiné Molnár Erzsébet: Jogi néprajzi vonatkozások két szabad kerület társadalomtörténeti kutatásából.....</i>	<i>67</i>
<i>Bárth János: A székely tízes, a falurésznyi szomszédsági közösség</i>	<i>81</i>
<i>Béli Gábor: A XVIII. századi megyei törvényszéki büntetőperek néprajzi vonatkozásai</i>	<i>101</i>
<i>Gelencsér József: Tárkány Szücs Ernő inspirációi.....</i>	<i>121</i>
<i>Homoki-Nagy Mária: Kutatói tapasztalatok a jogtörténet és a néprajz tudományának határán</i>	<i>135</i>
<i>Horváth József: A kora-újkori győri végrendeletek jogtörténeti forrásértékéről153</i>	
<i>Petercsák Tivadar: Törvények és helyi jogszokások a közbirtokosságok működésében</i>	<i>175</i>
<i>Bognár Szabina: Tárkány Szücs Ernő bibliográfiája</i>	<i>185</i>
A tanulmánykötet szerzői	201
Tárkány Szücs Ernő Jogi Kultúrtörténeti és Jogi Néprajzi Kutatócsoport	203

Kutatói tapasztalatok a jogtörténet és a néprajz tudományának határán¹

Homoki-Nagy Mária

Amikor a jogtörténész saját kutatásainak eredményét szeretné szűkebb és tágabb körben az olvasói elé terjeszteni, akkor akaratlanul felmerül benne a kérdés, hogy kutatásai milyen mértékben részei a történettudománynak és milyen mértékben a jogtudománynak. Igaz ez, ha az alkotmánytörténet egyes részeit elemzi a kutató, hiszen egy állam, egy nép történetének alakulása óhatatlanul befolyásolja az alkotmányjogi intézmények fejlődését is.

Ha az alkotmánynak, mint a legmagasabb szintű jogforrásnak a történetét elemezzük, akkor a tudományterületek határai, az egyes tudományterületek kutatási területei egymást átfedik. Az alkotmánytörténet az alkotmánynak két típusát különbözteti meg. Az egyik a történeti, a másik az ún. kartális alkotmány. Az alkotmány, mint legmagasabb szintű jogforrás, rendelkezik egy adott államban meglévő hatalomgyakorlás módjáról, az állami szervek egymáshoz való viszonyáról, működéséről és az állampolgárok jogairól és kötelezettségeiről.² Azonban a kartális alkotmányok, amelyek a 18. században jelentek meg – az Amerikai Egyesült Államok alkotmánya 1783-ban, az első francia alkotmány 1791-ben – a polgári állam alapszabályait egyetlen alkotmánylevélben rögzítették, addig Anglia és Magyarország alaptörvénye, a maga történetiségében értelmezhető csak, azaz több évszázad alatt létrejött törvények együttese képezi az alkotmányt, amely egyben az állam változását, az állami szervek átalakulását is tükrözik. Ha Magyarország alkotmányos fejlődését tesszük vizsgálat tárgyává, akkor Szent István törvényei éppúgy a történeti alkotmány részét képezi, mint az 1222-ben kiadott

¹ A tanulmány *A jogtörténeti kutatások új forrásai: jogi kultúrtörténeti, jogi néprajzi digitális adattár K 109191 számú OTKA kutatás támogatásával készült.*

² Pomogyi László: Magyar alkotmány- és jogtörténeti kézikönyvtár. Budapest, M-érték Kiadó, 2008. 28. p.

Aranybulla, vagy Nagy Lajos 1351-ben kiadott decretuma, vagy a magyar országgyűlés szervezetét meghatározó 1608. k.u. I. törvény. De ebbe a folyamatba beletartoznak az 1848 áprilisában hatályba léptetett törvények, vagy az 1867. évi XII. törvény és még sorolhatnánk. A történész a társadalmi, a gazdasági és a köztörténeti eseményeket, változásokat kutatja és elemzi. Az alkotmánytörténész elsődlegesen a jogforrások által szabályozott állami szervek változását vizsgálja, miközben a társadalmi, gazdasági fejlődés elemzését sem hagyhatja figyelmen kívül.

Ha a szakjogtörténetet elemző kutatási területét vizsgáljuk, akkor még inkább igaz az az állítás, hogy más tudományterületek eredményeit, szabályait nem hagyhatja figyelmen kívül. A szakjogtörténésznek nem csak a jogtudomány szabályaira kell figyelemmel lennie, hanem a történettudomány, a néprajz, sőt a nyelvtudomány eredményeit is követnie kell.³ A rendelkezésre álló levéltári források éppúgy szolgálják a történészt, az etnográfus, a nyelvész és a jogtörténész érdekeit. A középkori okleveleink túlnyomó többsége jogi tartalmú, mégis történéseink ezen oklevelek elemzéséből következtetnek állami életünk fejlődésére. Ugyanezen oklevelek a nyelvészeknek is forrásként szolgálnak, mert egy-egy magyar szó felbukkanása a középkori oklevelekben jelezheti számukra azt is, hogy milyen nyelvtani szabályok érvényesültek a korai századok magyar nyelvében.

Aki a magánjog vagy a büntetőjog egyes intézményének történeti fejlődését teszi vizsgálat tárgyává, akkor a fentiekén túl a néprajz világának a területére is bemerészkedik. Szekszárdon, ahol a *Jogi Kultúrtörténeti és Jogi Néprajzi Kutatócsoport* megalakult, nem nehéz bizonyítani, milyen szoros kapcsolat van a jogtörténet és a néprajz között. 2007 szeptemberében *A vásárok világa* konferencián a vásárokból zajló adás-vételről tartott előadásomban⁴ kíséreltem meg

³ Csak néhány példával szeretném illusztrálni ezt az állítást. pl. Homoki-Nagy Mária: A szabad költözködési jog bitosítása Magyarországon. *Acta Jur. et Pol.* Tom. LV. Fasc. 10. Szeged, 1999. 121–131. p.; Kőfalvi Tamás: Büntető záradékok a pécsváradai konvent hiteleshelyi okleveleiben (1254-1526). *Aetas*, 2000. 1–2.sz.

⁴ Homoki-Nagy Mária: Adás-vétel a 18-19. századi vásárokból. In: *Vásárok Világa* III. Szekszárd. 2008. 73–96. p.

bemutatni, hogy a legegyszerűbb adásvételi szerződés formai és tartalmi szabályai, milyen sok kapcsolódási pontot jeleznek e két tudományterület számára.⁵

Ugyancsak Szekszárdon 2008 áprilisában *A szokás, jogszokás, szokásjog* rejtelmait elemző konferencián a jobbágy-paraszság körében kialakuló szolgálati szerződés sajátosságait mutattam be.⁶ Ezzel valójában elérkeztem e tanulmány címében megfogalmazott kérdéshez: milyen tapasztalatokkal találkozik a kutató, ha egy adott levéltári forrást a jogtörténész vagy az etnográfus szemével elemez. Amikor a levéltári források segítségével igyekszünk múltunkat feltárni és az olvasókkal azt megismertetni, akkor szembesül a kutató azzal a ténnyel, hogy nem elég csak saját tudományának az alapjait ismernie, tisztában kell lennie a történettudomány, a nyelvészet vagy éppen a néprajz, és még számos más tudományterület alapjaival, azok szabályaival és sajátosságaival. Természetesen a kutató mindig a saját érdeklődésének tárgyát képező tudományterületet helyezi előtérbe, de mögötte mindig éreznie, tudnia kell, hogy az igazságot akkor tudja az érdeklődő olvasó

⁵ E tanulmányban Fekete Istvánnak a „Hajnal Badányban” című regényében leírt vásári jelenetre szeretném az olvasó figyelmét felhívni, mely a néprajz és a jog világából az irodalom világába is átvezet. *„A csizmasátornál megálltak. A friss levegőben cserzettbőr-szag úszkált. Asztalon és polcokon álltak a cipők, és rudakon lógtak a csizmák. – A jó vevő csak nem hagyja el az embert – jött előre a csizmadia, és szívesen nyújtotta parolára a kezét. – Nem hagyja el a jó mesterembert – mondta Tallós uram. – Tessék közelebb fáradni – mondta egy vékonyka kis asszony, aki muffba dugta sovány, eres kezét. – Csizma kellene ennek a legénykének. Erős, jó csizma, hogy a padlásról is bele tudjon ugrani. A csizmadia csak egy pillantást vetett Mátyásra, aztán leakasztott egy pár csizmát. – Ez az! Próbáld fel fiam. ... Öreg cipőit kicsit szégyenkezve húzta le és gyorsan belebújt a csizmába. ... A csizmadiamester megtapogatta a csizmát Mátyás lábán. – Így nagy – mondta -, de annak nem a csizma az oka. Húzd le, fiam. Felcsapta egy nagy láda tetejét, és hatalmas, fehér kapcaruhákat vett elő. – Ezt tekerd fel! Ez az igazi lábravaló! Amikor Mátyás újra felállt, a csizmák már nem voltak nagyok. A puha gyolcs meleg volt, és kitöltötte a hézagot.”* Fekete István: Hajnal Badányban. Budapest, Móra Ferenc Könyvkiadó, 1965. 46. p.

⁶ Homoki-Nagy Mária: Az okozott kárért való helytállás a jobbágy-paraszság mindennapjainak joggyakorlatában. In: Jogi néprajz-jogi kultúrtörténet. Tanulmányok a jogtudományok, a néprajztudományok és a történettudományok köréből (szerk.: Mezey Barna – Nagy Janka Teodóra). Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2009. 383–405. p.

felé jól közvetíteni, ha legalább utal más tudományterületek kapcsolódási pontjaira is.

Ennek bizonyítására most csak két tudós munkásságára szeretnék utalni. Tárkány Szücs Ernő *A vásárhelyi testamentumok* című monográfiájában⁷ miközben megismertette olvasóit a 18-19. század jobbágy-paraszságának körében élő öröklési szokásokkal, aközben nagyon fontos néprajzi, társadalomtörténeti összefüggésekre mutatott rá. Nemcsak a jogi néprajz megalapítójává vált, hanem egyidejűleg a végrendeletek kutatásának napjainkig tartó virágkorát indította el jogászok és történészek körében.⁸ Mindez olyan forrásközlést eredményezett, amely lehetővé tette a végrendeleteknek nemcsak jogi, hanem irodalmi,⁹ néprajzi, társadalmi vetületeinek is az elemzését.

Szabó István a történettudomány oldaláról közelítve a magyar társadalom fejlődését, ezen belül elsősorban a jobbágyság társadalmi, gazdasági vagyoni viszonyainak alakulását tette vizsgálat tárgyává. Meghatározó monográfiájában¹⁰ a 18-19. századi jobbágyság tulajdon- és birtokviszonyait elemezve bebizonyította, hogy Werbőczy István Tripartitumában megfogalmazott tétel, mely szerint a jobbágyot munkája béréen kívül más nem illet meg,¹¹ a késő rendiség századaiban

⁷ Tárkány Szücs Ernő: *Vásárhelyi testamentumok*. Budapest, 1961.; Uő: *Magyar jogi népszokások*. Budapest, 1981.

⁸ Duna-Tisza közí mezővárosi végrendeletek 1738–1847 (szerk.: Kemény János). Kecskemét, 2005.; *Keckeméti testamentumok I–IV.* (szerk.: Iványosi-Szabó Tibor). Kecskemét, 2002–2004.; Homoki-Nagy Mária: *Amiről egy végrendelet mesél*. *Acta Jur. et Pol.* Tom. LXV. Fasc. 33. Szeged, 2004. 617–633., 383–405. p.; Horváth József: *Győri végrendeletek a 17. századból*. I–III. Győr, 1995–1997.; Rácz István: *Debreceni végrendeletek 1595–1847*. Debrecen, 1983.

⁹ *Testamentumok. Magyar végrendeletek gyűjteménye* (előszó: Csiffány Gabriella). Vince Kiadó, 2000.

¹⁰ Szabó István: *A jobbágy birtoklása az örökös jobbágyság korában*. Budapest, MTA Kiadása, 1947.

¹¹ „Mindazonáltal ez alatt nem azt kell értenünk, mintha az örökséget, melyet a paraszt valakinek hagyott vagy eladott, a földesúrtól örökös joggal el lehetne idegeníteni, mert a parasztnak földesura földjeiben, azok örökségére nézve, a munka béréen és jutalmán kívül, semmi jussa sincs, hanem az egész föld tulajdona a földesurat illeti s reá tartozik.” III. 30. 7.§ Werbőczy István: *Hármaskönyv*. Magyar Törvénytár. 1897.

már nem igaz. A jobbágyok is rendelkeztek ingatlan vagyonuk tulajdonjogával, s nemcsak a saját maguk által épített házával, hanem a szőlőskerttel, sőt bizonyos mértékig még a szántóval és az ehhez kapcsolódó rét tulajdonjogával is. A jogász, a jogtörténész Szabó István megállapításait ugyan pontosabbá teheti,¹² s a jog szabályainak betartása mellett rögzíti, hogy a jobbágnak természetesen csak korlátozott tulajdonjoga volt, hiszen ingatlan dolgot csak akkor idegeníthetett el, ha ahhoz saját földesura hozzájárult, illetve a mezővárosokban lakó jobbágság esetében a mezőváros jegyzőkönyvében ezt rögzítették.¹³ A történész és a jogász kutatásainak köszönhetően ma már általánosan elfogadottá vált, hogy a 18-19. század jobbágságát Magyarországon jobbágy-parasztnak nevezzük, ezzel is jelezve azt a társadalmi, gazdasági és jogi változást, amely évszázadok alatt a jobbágság helyzetében lezajlott.

A magyar magánjog történetében központi helyet foglal el a vagyoni kérdések vizsgálata. A vagyon, mint a család anyagi háttérét biztosító tárgyak összessége, mint a szántó, a rét, a legelő, az erdő, a szőlő, az állatok és az ingó dolgok, fontos szerepet kaptak az emberek életében.

¹² Homoki-Nagy Mária: Gondolatok a parasztpolgár tulajdon- és birtokviszonyairól a 18-19. században Szentesen. Acta Jur et Pol. Tom. XLVIII. Fasc. 8. Szeged, 1996. 101–114. p.

¹³ Vö.: „E városba bevett és mai napig gyakoroltatott szokás, hogy az eladó és vevő lakosok között (sok történhető villongásoknak eltávoztatása végett) a megvett jószág vagy dolog felől, város bírójának hitével contractus csináltasson és abban mindkét résznek kívánsági feltétessenek.” Csongrád Megyei Levéltár Szentes V.A.102. b/1. 1780.; Dobai Pál, mint felperes azt állította, hogy Nemes János, aki az ő feleségének Nemes Annának testvére, a maga szőlőbeli portióját eladta Borbás Jánosnak, vérszerint való atyafának megkérdezése nélkül, holott ő a legközelebbi lévő atyafi. Az eladó és a vevő állította, hogy nem Nemes Anna hite nélkül történt az adás-vétel, hanem annak tudtával, mivel az úriszék rendelete értelmében tisztartó Halász János úrnak bejelentette, két szomszédjának felajánlotta, de azok megvenni nem akarták, a város protokollumába beíratott és több mint két éve a vevő birtokában van. A bíróság ítéletében kimondta, hogy „mivel adás-vevés a tisztartó úr engedelmével, a szomszédok megkínálásával a város protocollumába való beíratással jött létre a szerződés érvényes és a rendes úton vétetett szőlő birtokában Borbás János megerősítettik.” Csongrád Megyei Levéltár Szentes, V.A.102. b/1. 1784.

A társadalom minden rétegének életét jelentősen befolyásolta, hogyan alakultak az emberek vagyoni viszonyai. A jogtörténész, azonban nemcsak a vagyonnak, mint az emberek tulajdonát képező vagyontárgyaknak a jogi sajátosságait kutatja. A vagyon meghatározó volt a tulajdon, a birtok, a szerződési típusok fejlődése, sőt az öröklési viszonyok tekintetében is. Éppen ezért a vagyont a magánjogász úgy elemzi, mint a tulajdont képező tárgyak összességét, mint a birtoklás, és a használati jog alapját. De a vagyonnal való rendelkezés meghatározza az élők közötti rendelkezési jog alakulását, azaz az egyes szerződési típusok kialakulását és fejlődését.¹⁴ Így az adás-vétel tárgyát képező ingatlan és ingó jószágok ismerete fontos az adás-vételi szerződés egyes jogi sajátosságainak a meghatározásánál. Az ingatlan vagyont csak akkor lehetett elidegeníteni, ha azt írásba foglalták. Ezért a levéltári források között, különösen az ún. örökbevallások jegyzőkönyveiben igen sok olyan szerződés olvasható, amelynek tárgya ingatlan jószág. Ezek a források teszik lehetővé, hogy összehasonlítsuk, milyen szabályok érvényesültek a nemesek jogai között, és milyen szabályokat alkalmaztak a jobbágy-paraszság világában. E források alapján bizonyítható, hogy a jobbágy-paraszság körében ugyanúgy megjelent az ősiség intézménye, mint a nemeseknél.¹⁵ Ugyanezek a források bizonyítják, hogy míg a nemesség körében a férj volt a főszerző, addig a jobbágy-paraszság világában a közszerzeményi vagyon¹⁶ volt az általános, ami az öröklési szokásokat is módosította.

¹⁴ Homoki-Nagy Mária: Egyes szerződési típusok a dél-alföldi mezővárosok joggyakorlatában. Acta jur. et Pol. Tom. LXIII. Fasc. 8. Szeged, 2003. 1–66. p.

¹⁵ Vö.: „*Alább írott megismerem, hogy Görbe István édesatyánk és Királyi Rachel édesanyánk által az házi udvaron, mely ház és udvar az édesanyánk asszony után mireánk nézve aviticumnak tekintetik, hat férfi és három leány gyermeki között kilenc egyenlő részre felosztatván, abból az én részemre jutott szélességben 2 4/6 öl, hossza 21 öl, Görbe Benjámin testvéremnek is ugyanannyi az én részem mellett, és az én részemet nevezett testvéremnek önként, minden fizetés nélkül örökösen által engedem. Görbe Zsuzsanna Molnár István hitese társa*” Csongrád Megyei Levéltár Makó, V.A.101.b/3. 1809. december 18.

¹⁶ „*E városban mindenekelőtt nyilván vagyon, hogy Eger József minden javait elmaradott öreg, második feleségével kereste, (...) ezért Eger József végrendelete bíróilag megerősítettik.*” Csongrád Megyei Levéltár Szentés, V.A.102.b/2. 426/1785.

Ezzel szemben az ingó dolgok adás-vételének szabályairól a kutató csak akkor szerezhethet tudomást, ha a szerződés teljesítése során valamilyen hiba történt, a felek nem szerződésszerűen teljesítettek, vagy a hibás teljesítés során a másik félnek kára keletkezett. Ha a felek ilyenkor bírósághoz fordultak, akkor még a szóbeli perekről is készültek olyan jegyzőkönyvek, amelyek a késői utókor kutatójának iránymutatást adnak a korabeli szokásokról, jogi normákról.

Vizsgáljunk meg néhány példát az előbbi állítás igazolására.

Csontos Mihály csizmadiamester panaszt emelt Bodatz János ellen, mert állítása szerint: *„kevés idővel ezelőtt a leánya számára megalkudott egy selyem közepű paplan és alávarva lévő recés végű szép gyolcs lepedő elkészítésében.”* El is készült, ő kifizette a 18 forint kialkudott árat és a paplant hazavitte, de nem nézte meg, hanem összehajtva a ládába tette. Amikor a leány ágya néhány nap múlva elkészült, *„feleségem kivette a ládából a paplant, hogy szokás szerint felékesítse az ágyat, de nagyon megcsalatozott reménységében, mert a paplan keskeny is volt, rövid is lett, az alávarrott szép gyolcs lepedő pedig elváltozott annyira, hogy sem én sem mások alkalmasnak és helyesnek nem ítéltük emberséges ember házához. Azért Bodatz Jánosnak visszaküldtem a paplant, aki azt vissza is vette, de a pénzt nem adta vissza.”* A csizmadia követelte a kifizetett árat, azt állítva, hogy a paplanban nem tettek kárt, az viszont nem alkalmas a használatra. Bodatz János önként visszavette az árut.

Bodatz János paplankészítő ezzel szemben azt felelte: *„igaz hogy Csontos Mihály megalkudott egy debreceni selyemközepű, szép paplan elkészítésében 18 forintért. Az alku megtörtént, házamtól elvitték, két hétig náluk volt, felterítették a leány ágyára. Elég ideje volt a csizmadiának a paplan megvizsgálására, mert az alkunak előtte egy nappal elvitte. 'Szemesnek áll a vásár, vaknak az alamizsna.' A felvett árat elköltöttem. Két hétig tartotta a maga házában mint saját jószágát, holott akármely jószágot is ha hibát találnak benne az ország közönséges bevett szokása ebben három napnál tovább tartani nem szabad, hanem azt vissza kell adni, különben mint tulajdona a megtartónál marad.”*

Ha a peres felek állítását vizsgáljuk, akkor a magánjogi dogmatika szabályait ismerve, a kellékszavatosságra hivatkozva egyszerűen megoldható a helyzet. A vállalkozási szerződés esetében, a megrendelő kötelessége, hogy az elkészített árut, átvételkor megnézzze, s a kívülről látható hibát jelezze a vállalkozónak. Az adott esetben a megrendelő

saját maga vallotta meg, hogy az árut átvételkor nem nézte meg. Sőt, amikor hazaért, akkor sem terítette fel az ágyra a paplant, azaz nem ellenőrizte le, hogy az elkészített áru mérete, minősége megfelel-e a vállalkozónak elmondott feltételeknek. Csak mintegy kettő hét elteltét követően, amikor a leánya számára készíttetett ágy is elkészült, akkor vált egyértelművé, hogy az arra szánt paplan nem megfelelő. Bodatz Jánosnak két hét múlva nem lett volna kötelessége a visszavitt árut átvenni. Ekkor joggal mondhatta volna, hogy „*az ország közönséges bevett szokása ebben három napnál tovább tartani nem szabad*” az árut. Bodatz viszont visszavette az árut, de a fennmaradt jegyzőkönyv tanúsága szerint sem abban nem állapodott meg a csizmadia mesterrel, hogy kijavítja az árut, sem abban, hogy újat készít. Sőt még a paplanért elkért pénzt sem fizette vissza a megrendelőnek. A csizmadia joggal emelt panaszt, hogy adja vissza a pénzt, ha az elrontott és visszavitt árut átvette.

A korabeli törvényszék a következő ítéletet hozta: „*igaz az, hogy a törvény értelme szerint tartozott volna a felperes Csontos Mihály a kérdésben lévő jószágot midőn megvette jól megvizsgálni, s úgy megvenni, de minthogy a paplant Bodatz János a kezéhez vette és nem ellenkezett annak visszaadásában, azért is tovább hogy maga jószágát megtartsa és a felvett árát 18 forintot visszaadni köteleztetik annyival is inkább, hogy a jószágban maga vallása szerint semmi kár és fogyatkozás nincsen.*”¹⁷

Ebben az egyszerű jogesetben a magánjog fejlődését kutató jogász könnyen megállapíthatja a bírói gyakorlat által kialakított normákat. Él a római jogászok által ismert *pacta sunt servanda* elve, azaz a szerződést, a megállapodást úgy kell minden félnek teljesíteni, ahogy abban megállapodtak. Aki a megállapodást megszegi, annak kell a következményeket viselni. A bírói gyakorlatot országos szokásként érvényesíti a köztudat, amely a jobbágy-paraszttság világában különös jelentőséggel bírt. Bár az ítélet nem mondja ki tételesen, törvénykönyv hiányában pedig a szokásra, illetve a bírói gyakorlatra hivatkozhat a kutató, mégis tételesen megállapítható, hogy a vállalkozó, a paplankészítő milyen megoldások között választhatott:

¹⁷ Csongrád Megyei Levéltár Szentes, V.A.102. b/3. 712/1798.

- miután a megrendelő az árut nem tekintette meg átvételkor, illetve azt követően három napon belül, elutasíthatta volna a csizmadia követelését, és nem kellett volna az árut átvenni;
- ha visszavette az árut, ezzel elismerte, hogy az általa történt teljesítés hibás, ekkor felajánlhatta volna a kijavítást;
- ha a kijavítás nem valósítható meg, akkor felajánlhatta volna, hogy új paplant készít;
- végső soron visszafizethette volna a csizmadia által már kifizetett összeget.

A paplankészítő csak azt nem tehetett volna, amit megtett: visszavette a paplant, ezzel elismerte annak hibáját, és nem fizette ki a munkáért kapott összeget. A korabeli bíróság bölcs döntést hozott.

Ez az eset ugyanakkor a jobbágy-paraszság mindennapi életének szép szokására is utal. Bár a jegyzőkönyv nem szól arról, hogy a csizmadiamester férjhez szeretné adni a leányát. Mégis egyes megjegyzések, amelyek arra utalnak, hogy arra várt, hogy a leány ágya elkészüljön, erre akarták a „*debreceni selyemközepű paplant*” felteríteni, azt bizonyítják, hogy a leány kiházásítására készültek.

Vizsgáljunk meg egy másik esetet!

Székely János a mezőváros becsületes bírósága előtt vallotta: „*Ambrus József molnárral alkum szerint akartam csináltatni egy sódarálót: de megcsalt és nem jót és nem is ahhoz az alkuhoz valót csinált. Hogy máshoz ne vigyem, mivel az első nem jó volt csak hogy csináljon jobbat, többet ígértem neki, ekkor csalárdsággal felvette egész árát tőlem, mely után úgy sem dolgozott mint azelőtt, mert csak az elsőt élezte, toldozta, foldozta, mégsem lett semmi belőle. Az alkunk úgy szólt, hogy éppen olyan darálót készítsen, mint amilyen van Veres Gergely uramnak, ő pedig egy szeget sem faragott olyat. Minthogy Ambrus a maga fájából csinálta a darálót, mivel az enyém még a Kurcában volt, úgy egyeztünk, hogy ha én a fát kivontatom, megadom az övét, de nem kellett neki, a magáét azon faragottan visszavitte, így se pénzem, se darálóm.*”

Ambrus József azt válaszolta: „Az alku szerént 4 forintért készítem el a sódarálót, amit meg is csináltam, csak a kovács munka volt hátra, melyet ha Székely János elkészíttetett volna jó is lett volna. Amikor kész volt a daráló, akkor szólt, hogy nem olyan formát akar, kívánja változtassam meg, de nem készíthettem úgy el, mint a Veres Gergely uramét, mert az nekem tetemes kárt okozott volna. Elég az hozzá, hogy orsóra és kerékre úgy elkészítettem, hogy darálni lehessen rajta. Székely János hagyta megrozsdásodni, mely miatt meg nem mozdíthatta, széllyel akarta hasogatni ezért aztán a magam fáját hazavittem. Tőlem az egész pénzét követeli, pedig én minden munkát elvégeztem, a köveket jól elkészítettem, sőt a magam tulajdon követet őhozzá elvittem, el akarja tőlem tulajdonítani, követelem vissza a követet.”

Ez az eset is a vállalkozói szerződések világát színesíti. Székely János sódarálót akart készíttetni, mégpedig pontosan olyat, mint egy másik gazdaembernek volt. Ambrus József ezt elvállalta, azonban a sódaráló nem volt megfelelő. Székely János jelezte, hogy nem megfelelő az áru, és Ambrus vállalta a kijavítását a munkának. Ebből arra a tömör jegyzőkönyvi fél mondatból következtethetünk, „mivel az első nem jó volt csak hogy csináljon jobbat, többet ígértem neki.” Azt nem vizsgálhatjuk, hogy miért bízott továbbra is a vállalkozóban, de saját állítása szerint a teljes kialakított árat megfizette a vállalkozónak, aki ezt követően sem javította ki az általa elrontott munkát. A megrendelő magánál tartotta a hibás árut és követelte, hogy a mester fizesse vissza a vételárat. Ha a hibás árut átvette, akkor azt a kérdést kell feltenni, hogy a hibás áru használható-e és milyen mértékben. Ha valamilyen mértékben használható, akkor a hibás áruval mekkora kára keletkezett, aminek megtérítését a vállalkozótól követelhetette. A felek elmondásából ugyanakkor az is világossá válik, hogy a vállalkozó a saját fáját adta a sódaráló elkészítéséhez, ezért azt követelte vissza a megrendelőtől. A törvényszék a 18. század végén más mesteremberek véleményét kérve hozta meg döntését: „Azon sódarálónak, melynek árában alku szerént Ambrus József Székely János uramtól 6 forintot felvett, hibás és haszontalan volta ahhoz értő tudós és hiteles mester emberek által megvilágosítatván, minthogy Ambrus József azon sódarálót maga tulajdon fájából készítette, azon hibás munkáját magának megtartani, a

*felvett 6 forintot pedig Székely János uramnak visszatéríteni köteleztetik.*¹⁸

Az alku hibás vagy hibátlan teljesítésének megállapítása más esetekben is azt eredményezte, hogy a bíróság az adott közösség mesterembereinek véleményére támaszkodott. Ők voltak a kor szakértői, akiket a peres eljárásokban szakértőként vettek figyelembe.¹⁹

A jogtudomány és más tudományterületek, így pl. a néprajz érintkezési területeit jól jelzik a fennmaradó végrendeletek, illetve hagyatéki leltárak. Különösen a jobbágy-paraszság világában lényeges, hogy a jogász azzal is tisztában legyen, hogy az ország egyes vidékein mit értettek kelengye, móríng, hitpénz alatt, hiszen e nélkül nem lehetne a magyar rendi magánjogban meglévő női különjogok intézményét megérteni.²⁰

Ha a fent említett példákat jogtörténeti szempontból elemezzük, akkor a kellékszavatosság kérdéskörébe botlunk. Szabályait már a római jog is ismerte, a modern kor szerződési felelősségének egyik fontos területe, miközben a rendi magánjogunk szokásjogát ismertető néhány elméleti munka még nem említi ezt a jogintézményt. A kérdés az, hogy valóban nem ismerte a magyar szokásjogi rendszer vagy ismerte, alkalmazta, csak a mindennapi élet erkölcsi normáinak keretei között oldotta meg. A fenti példák bizonyítják, hogy a mindennapok joggyakorlata ismerte, alkalmazta. A korabeli jogászok a Mátyás VI. decretumában megtalálható elvet használták, míg a gyakorlati életet a

¹⁸ Csongrád Megyei Levéltár Szentes, V.A.102.b/2. 442/1787.

¹⁹ Vö.: „Földeáki Rácz Istvánné előjött és egy ködmönt, melyet 1805. Húshagyóra vett makai Hevesi Ádám szűcs mestertől 12 forinton, de a ködmön, ámbár keveset viselte, már is olyan rossz, hogy a jobbik ujjáról a prém leszakadozott, mintha a kutyák szaggatták volna le, egyebütt is kiszakadozik és sok helyen keshedt, annyira, hogy rosszabb, mintha félviseltet volna. Előhívtak, Szegedi Kis István, Varga János és Csorba György szűcs mesterek, akik azt mondták, hogy a hiba van attól, hogy a szűcs több sót adott a bőr készítésébe, mint kellett volna. Hevesi Ádám azt a kifogást tette, hogy a ködmönben lévő kár lehetett a gondviseletlenségből. A felek megegyeztek, a ködmön a szűcsnél maradt és a vételárból visszafizetett 8 forintot.” Csongrád Megyei Levéltár Makó, V.A.101. b/1. 1806

²⁰ Minderre számos példát találhatunk a 6. lj.-ben jelzett végrendeletekben.

jegyzőkönyvekbe foglalt egy-egy mondat, vagy kifejezés közvetíti az utókor számára.

A magyar rendi magánjogban az ember tulajdonában illetve birtokában lévő dolgokat különböző fogalommal határozták meg. A legátfogóbb kifejezés a *vagyon* volt, amely az ingatlan és az ingó dolgokat egyaránt jelölte, sőt a jogtudomány a vagyonjog körén belül nemcsak a mai értelemben vett tulajdon- és birtokjogot értette, hanem a kötelmi jogi jogviszonyokat is, hiszen a kötelmi jog körén belül megjelenő különböző szerződések, egyezségek tárgyát is elsődlegesen az ingó és ingatlan dolgok képezték. A vagyon jogi értelemben bizonyos közös cél szolgálatára rendelt, gazdasági érdekű (dologi és kötelmi) jogok illetve kötelezettségek összessége. A vagyon az egyes ember számára jelentős értékkel bíró dolgokat jelentette, éppen ezért, annak egyes tárgyait fontossági sorrendben határozták meg vagy sorolták fel a végrendeletekben, a hagyatéki leltárakban vagy a különböző célból történt vagyonjogi összeírásoknál. Éppen ezért ezekben az esetekben nem az átfogó jelentésű vagyon kifejezést használták, hanem az egyes tárgyak pontos elnevezését adták meg. Amikor az egyes ember vagyonát tárgyaként felsorolták, akkor mindig a jelentősebb értéket képviselő ingatlanokkal, mint pl. a házzal, a szállásfölddel, a szőlővel, a veteményeskerttel kezdték és csak ezután következett az ingóságok felsorolása, ott is előbb a nagyobb értékű állatok egyenkénti meghatározásával kezdték és csak ezután következett az egyéb ingóságoknak a feltüntetése. Ezen átfogó jelentésű vagyon fogalomhoz hasonlít a *jószág* megnevezés is, amelyet sokszor szinonimaként használtak, ezért ingó és ingatlan dolgot egyaránt kifejezhettek vele. Gyakran kicsinyítőképzős alakját is használták *jószágocskaként*, ilyenkor mindig kisebb értékű vagyontárgyra utaltak.

A korabeli jogi szakirodalom a vagyon és a jószág között nem tett különbséget. Frank Ignác híres munkájában²¹ a vagyonról szóló fejezetben valójában csak a jószág kifejezést használja, s definiálja ezt úgy: *„Jószág minden test, melyet haszna (értéke) miatt az emberek bírni kívánnak.”* Ezt követően is kizárólag a jószág egyes fajairól beszél, s tesz különbséget ingó és ingatlan, ősi és szerzett dolog valamint

²¹ Frank Ignác: A közigazság törvénye Magyarhonban. Pest, 1845. 193. p.

adománybirtok között. Hasonló megoldást alkalmazott Szlemenics Pál²² is. Ezzel szemben Czövek István előnyben részesíti a vagyon meghatározására a dolog jogi terminus technikáját, jelezve, hogy a latinból fordított „res”-ről, azaz dologról van szó, melynek általános fogalmát a római jogászok sem határozták meg. Helyette a konkrét vagyoni tárgyat elemezték, ahogy ezt tette Czövek is. Amikor viszont a vagyonjogon belül az egyes szerződéstípusokat elemzi, akkor már jószág cseréről, mint az adás-vételi szerződés egy sajátos fajtájáról beszél, melynek lényege, hogy egy értékkel bíró vagyontárgyért egy hasonló értékű vagyontárgyat adok.²³

A jószág kifejezésnek természetesen van egy szűkebb értelme, ami az állatot jelenti. A néprajz tudománya az állatok elnevezésének igen változatos formáit ismeri, mely megnevezések a jogi jelentőséggel bíró korabeli iratokból, jegyzőkönyvekből, szerződésekből, végrendeletekből is kitűnnek. Az állatok ezen meghatározásai közül kiemelendő a *barom* fogalom, amely nem szűkíthető le kizárólag az állatok összefoglaló elnevezésére, hanem egyéb, értékkel bíró vagyontárgyat is jelölhet. Amikor a barom kifejezést alkalmazzák dologi jogi (vagyonjogi) értelemben, akkor elsődlegesen ingó dolgok, ezenbelül is a ház berendezéséhez tartozó tárgyak összefoglaló elnevezéseként használják Amennyiben jószágot jelölnek vele, akkor a marhát értették alatta. Ha nem is gyakran, de ennek a fogalomnak is megtalálható a kicsinyítőképzős változata, ilyenkor az aprójószág említése történik.

A korabeli forrásokban a barom kifejezést alapvetően kettős értelemben használták. Egyrészt jelentette a marhát általános értelemben, amikor nem akartak különbséget tenni, a tehén, a bika, az ökör vagy a borjú között, de el akarták határolni a ménestől, a nyájtól vagy a csürhétől. Amikor viszont fontosnak tartották, akkor az állatok megjelölésére a szűkebb elnevezést használták. Másrészt a barom gazdasági értelemben a legelőt jelentette, mégpedig azt a legelőt, ahol a marhákat legeltették Szt. György naptól Szt. Mihály napig. Erre az

²² Szlemenics Pál: Közöségi törvényszéki polgári magyar törvény. Pozsony, 1823.

²³ Czövek István: Magyar hazai polgári magános törvényről írt tanítások. (Kelemen Imre munkája szerint). Pest, 1822. II. 524. p.

összefüggésre *Berta Árpád* hívta fel a figyelmem.²⁴ Miután egy-egy közösség, a falu, a város több legelőt is használt, ezért azokat meg kellett különböztetni egymástól. Jól bizonyítják ezt a fennmaradt források. Erre kitűnő példa a Makón fennmaradt mindennapi jegyzőkönyvek, ahol többek között megtalálható az az összeírás, amelyben a tenyésztésre való tehenek és bikák számát tüntették fel, melyet úgy határoztak meg, hogy a város négy barmán, azaz marhalegelőjén számolták meg az állatokat. Innen állapítható meg, hogy Makón az 1800-as évek elején négy marhalegelő volt, mégpedig „*az Újvárosi barom, a Nagy utcai barom, a Hód utcai barom és a Bujáki barom.*”²⁵ Máshol „*az alsó és a felső barom*” között tettek különbséget.²⁶ De arra is van példa, hogy a legelő árendásának a nevével jelezték az adott legelőt, s mondták azt, hogy a „*Vecseri barma mellett való számadónak*”²⁷ vagy „*az elcserélt tehén [...] elhajtatott Sós János barmára.*”²⁸ Másképp is utalhattak a korabeli szerzők arra, ha a lejegyzett esemény egy legelőn történt. Így tett az a nótárius, aki rögzítette azt a kárt okozó cselekményt, amikor valaki az itatóvályút tönkretette: „*közelebb ősszel az barom kúton itató vályút T. A. cselédeivel együtt felvágatta és elrontotta.*”²⁹ Nyilvánvaló, hogy a legelőn található kútról esett szó. Hasonlóképpen a legelőn található itatókútnál történt az az eset, amikor „*a pápista gazdaság baromitató kútjába egy negyedfű tinó beleesett.*”³⁰ Ezzel a mondattal több lényeges vonásra is utalhatunk. Egyrészt a jegyző meghatározta, hogy mely legelőn történt az eset. A fentebb írtakhoz hasonlóan itt a pápisták gazdasága az a jelző, mely elkülöníti a cselekmény helyét, más legelőktől. Másrészt biztos, hogy a gazdaság legelőjén történt az eset, mert itatókútról esik szó, harmadrészt pedig nyilvánvaló, hogy lényeges a tinó meghatározása, mert annak értéke képezi azt a kárt, amelyet majd a gondatlan

²⁴ *Berta Árpád (1951–2008) Ez a tanulmány szóljon az ő emlékének, aki nyelvészként, turkológusként jól tudta, hogy a tudományterületek egymást átfedik, s csak mély szakmai alázattal lehet a jövő számára, a forrásokban megbúvó igazságokat a felszínre hozni.*

²⁵ Csongrád Megyei Levéltár Makó V.A.101. b/3. 1810. július 2.

²⁶ Csongrád Megyei Levéltár Szentes V.A.102. b/1 290/1779.; b/1 209/1775;b/2 400/1784.; b/4 796/1799; b/5 1031/1804.

²⁷ Csongrád Megyei Levéltár Szentes. V.A.102. b/1. 348/1781.

²⁸ Csongrád Megyei Levéltár Szentes.V.A.102.b/1.209/1775.

²⁹ Csongrád Megyei Levéltár Szentes V.A.102.b/1 287/1779.

³⁰ Csongrád Megyei Levéltár Szentes V.A.102. b/1 226/1776.

számadónak vagy béresnek meg kellett fizetnie. Ebben az esetben nem használhatta a jegyző az összefoglaló barom elnevezést, mert a törvényszéknek pontosan tudnia kellett, hogy tinóval, nem pedig tehénnel, ökrrel történt a baleset.

Hasonló leírást találunk abban a forrásban is, ahol arról esik szó, hogy *„egy harmadfű üszőnek a lába combtőbe a baromjárás közepén eltörött.”*³¹ Ebben az esetben is látható, hogy pontosan megnevezték az állatot, itt már harmadfű üszőről esik szó és szintén a legelőn történt az eset, de nem a kút környékén, hanem valahol a legelőn, ahol az állatok jártak. Ezen példák eléggé bizonyítják, hogy a 18/19. századi forrásokban a barom fogalommal a legelőt, mint ingatlant jelölték, de azzal a megszorítással, hogy csak a marhalegelőnek lehetett szinoním fogalma a barom. Minden más legelőt a baromtól úgy különböztették meg, hogy hozzátették méneses legelő vagy juhlegelő.

Arra is van példa, amikor a jegyző egyetlen barom szóval jelzi, hogy a legelőről és a legeltetett marhákról esik szó: *„ott voltam, amikor [a számadó] a tinót, a tehénnel együtt kiszakajtott a barom közül.”*³² Itt látszik, hogy a legelőn vannak az állatok, és az ott lévő marhák közül különítette el a számadó az adott tinót és a tehenet. Mindezek után még néhány példát lássunk, amikor a legelőre kihajtott marhákról történik említés: *„egy hétig itthon tartván a borjút az istállóban szénával, annak utána ismét kivittem a baromra, a barmon hat hétig lévén a borjú, a gulyásnak fizettem a bért.”*³³ *„Kimenvén a baromhoz, parancsolta neki, hogy a bikaborjút és a tehenet mutassa meg.”*³⁴ A gazda panaszkodott a törvényszék előtt, hogy *„a baromtól haza akarván jönni, az öreg bojtárnak meghagytam, hogy ő maradjon a marhával és hajtsa a kút felé. [De a bojtár] a maga kötelessége és az én parancsolatom ellen az egész barmot magában elhagyta”.*³⁵

Mindezek után, amikor a barom kifejezést a marhák jelölésére használták, még aközött is különbséget tudtak tenni, hogy az adott állatot igavonásra használták-e vagy a legelőn tartották. Ezért

³¹ Csongrád Megyei Levéltár Szentes V.A.102. b/4 813/1800.

³² Csongrád Megyei Levéltár Szentes V.A.102 b/5. 1031/1804.

³³ Csongrád Megyei Levéltár Szentes V.A.102 b/3 694/1797.

³⁴ Csongrád Megyei Levéltár Szentes V.A.102 b/1. 230/1776.

³⁵ Csongrád Megyei Levéltár Szentes V.A.102 b/4 796/1799.

olvashatjuk azt a forrásban, hogy „*a béres a barmos marha mellett maradván, a társa az eltévedt két ökör behajtását vállalta.*”³⁶

Miután a vagyonjog a kötelmi jogot is tartalmazta, ezért érdekes megnézni azt is, hogy kötelmi jogi jogviszonyokban előfordul-e a barom kifejezés. Meg kell állapítanunk, hogy amikor a szerződés tárgyát határozták meg, akkor az állatok közelebbi, pontos megnevezését használták. Viszont a korabeli jogrendszerben is lényeges szerepet játszhatott a szerződés megkötésének a helye és ideje. Ebből a szempontból már jelentős, amikor a szerződő felek rögzítették, hogy az állat adás-vételére vagy cseréjére vásárban került sor. Így kerülhetett a jegyzőkönyvekbe az a megjelölés, hogy „*hétfő délután, egy óra tájban a barom vásárban összetalálkoztam.*”³⁷ Hasonló meghatározással találkozunk a következő szerződésben is: „*egy fekete lovát, melyet itt a barom vásárban valamely nagylaki embertől vett által adja.*”³⁸ Sőt arra is találunk példát, hogy valaki „*a barom vásárhoz megkívántató új cédulaház falainak földből való felverettetését felvállalja.*”³⁹ Ez utóbbi példák viszont arra utalnak, hogy az állatok cseréjére, vásárlására gyakran vásárban, pontosabban állatvásáron került sor. Amikor viszont a korabeli források baromvásárról beszélnek, akkor általában az állatvásárt értették alatta, nem kizárólagosan a marhavásárt.

A fentiek alapján megállapítható, hogy az értékkel bíró dolog megjelölésére használt barom kifejezés, elsődlegesen a marhát, mint állatot jelentette, másodsorban azt a legelőt, ahova a marhákat tavasszal kihajtották. Harmadsorban jelenthette általános értelemben az állatvásárt. Ugyanakkor a végrendeletekben előforduló barmocska kifejezés vagy lábasjószágot takart, vagy kisebb értékű ingóságot. Jogilag tehát az értékkel bíró dolgok szűkebb körét jelentette a jószág vagy a vagyon fogalma mellett, melyek általában jelölhették az értékek összességét.

A néprajz tudománya mellett így került a jogtörténész a nyelvtudomány határterületére, ahol a '*barom*' szavunk török eredetét elemezve a nyelvész mutatott rá arra, hogy a '*jószág*' szavunk a 14.

³⁶ Csongrád Megyei Levéltár Szentes V.A.102 b/1 271/1778.

³⁷ Csongrád Megyei Levéltár Makó V.A.101.b/1.1805.április 2.

³⁸ Csongrád Megyei Levéltár Makó V.A.101 b/2 1808. március 9.

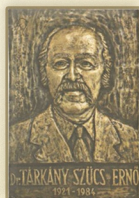
³⁹ Csongrád Megyei Levéltár Makó V.A.101 b/2 1808. május 8.

század második felétől adatolható, a *'marha'* szó is a 14. század közepe táján adatolt először a magyar nyelvben, bár származását tekintve bajor-osztrák eredetű, míg a *'vagyon'* szavunk a 12. századra tehető.⁴⁰

A kutató, aki levéltári forrásokat elemez és az azokban rejlő tényeket szeretné a jog, a történelem, a néprajz tudománya számára rögzíteni, mindig azt az oldalát emeli ki az általa feltárt igazságoknak, amelyek a választott kutatási területét érintik.⁴¹ De tudnia kell, hogy más tudományterületek is segítik abban, hogy a forrásokat a maguk teljes egészében fel lehessen tárni, meg lehessen érteni. Csak egymásra figyelve lehet múltunk igazságait a jövő nemzedéke számára közvetíteni.

⁴⁰ Berta Árpád – Homoki-Nagy Mária: Egy török eredetű magyar jogtörténeti terminus. Mikola konferencia. 2002. Szeged.; Róna-Tas, András – Berta, Árpád: West old Turkic. Turkic Loanwords in Hungarien. Part I. Wiesbaden, Harrassowitz Verlag, 2011. „Barom” 99–103. p.

⁴¹A Makói levéltár igen értékes forrása az ún. Mindennapok jegyzőkönyve. A jogtörténész az egyes jogintézmények fejlődését vizsgálva elemzi az e kötetekben található bejegyzéseket, az etnográfus a népi jogéleletet kutatva a szokásokra is felhívja a figyelmet. Vö.: Nagy Janka Teodóra: Jogélelet a két „vész” között (1781-1821). In: Makó néprajza (szerk.: Tóth Ferenc). Makó, 2008. 816–883. p.

Tárkány Szücs Ernő

Jogi Kultúrtörténeti és Jogi Néprajzi Kutatócsoport

www.jogineprajz.hu

Tárkány Szücs Ernő, a jeles néprajztudós, a hazai és nemzetközi jogi néprajzi kutatás emblematikus alakja 90. születésnapja tiszteletére szervezett emléknapi és konferencia (Szekszárd, 2011. október 5.) szellemében született ez a tanulmánykötet. Egy személyes hangú visszaemlékezést követően (Tárkány Szücs Attila: Három egyperces Tárkány Szücs Ernőről) a kutatói életmű kitekintő értékelését vállaló tanulmányokat közöl (Mezey Barna: Tárkány Szücs Ernő jogtörténete, Bognár Szabina: Tárkány Szücs Ernő jogi néprajzi kutatásai és a nemzetközi néprajztudomány, Nagy Janka Teodóra: A „híd-szerep” értelmezési lehetőségei Tárkány Szücs Ernő életművében, Kajtár Istán: A jogi kultúrtörténet a Pécsi Műhelyben). A tanulmánykötet második része a kutatói életmű utóéletéből, hatásaiból ad ízelítőt a jogtörténet (Béli Gábor: XVIII. századi dél-dunántúli büntetőügyek jogi néprajzi vonatkozásai, Homoki-Nagy Mária: Kutatói tapasztalatok a jogtörténet és a néprajz tudományának határán), a néprajz (Bárh János: Erdélyi település- és társadalomnéprajzi kutatásaim jogi néprajzi vonatkozásai, Gelencsér József: Tárkány Szücs Ernő inspirációi („... hogy talán kedvet kap a jogi népszokások kutatására is”), Petercsák Tivadar: Törvények és helyi jogszokások a közbirtokosságok működésében) és a történettudomány területén (Bánkiné Molnár Erzsébet: Két szabad kerület társadalomtörténeti kutatásának jogi néprajzi vonatkozásai, Horváth József: A kora-újkori győri végrendeletek ogjtörténeti forrásértékéről).

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM
ILLYÉS GYULA KAR

SZEKSZÁRD
2014